

concessione domus ad usum ad unum diem; et praeterea pretium quod accipitur, non commensuratur damno quod accidit ex usu rei; non enim tantum deperit in mutuo quantum datur.

Et ideo alii assignant aliam rationem, quia videlicet quando pecunia mutuatur, transfertur dominium, quod non fit in domo et in aliis rebus. Justum autem (1) videtur ut pro usu rei quae mea remanet, scilicet domus, aliquid accipere possim; sed pro usu pecuniae (2), quae fit alterius ex hoc ipso quod mutuatur, aliquid accipere, nihil aliud est quam accipere aliquid ab aliquo pro usu rei propriae; et ideo videtur quod est quaedam exactio, et peccatum. Et (3) haec ratio satis probabilis videtur; et ideo simile accidit in omnibus rebus in quibus transfertur dominium per mutuum, sicut granum, vinum, et hujusmodi, pro quorum usu nihil accipere licet ultra valorem ejus quod mutuatum est. Potest tamen et alia ratio assignari; quia omnes aliae res ex seipsis habent aliquam utilitatem, pecunia autem non, sed est mensura utilitatis aliarum rerum, ut patet per Philosophum in 8 Ethic. (cap. 8, vel 9). Et ideo pecuniae usus non habet mensuram utilitatis ex ipsa pecunia, sed ex rebus quae per pecuniam mensurantur secundum differentiam ejus qui pecuniam ad res transfert. Unde accipere majorem pecuniam pro minori, nihil aliud esse videtur quam diversificare mensuram in accipiendo, et dando; quod manifeste iniquitatem continet.

Ad primum ergo dicendum, quod lex Deuteronomii loquitur de Judaeis respectu aliarum nationum quae terram promissionis Judaeis divinitus concessam detinebant; et ideo permissum fuit eis, usuris, et quibuscumque exactionibus extorquere ab injuste possidentibus quod eis juste debebatur, scilicet etiam dicitur de spoliatione Aegyptiorum, qui Judaeis mercedem laboris quo eis servierant, subtraxerunt. Vel dicendum, quod sicut libellus repudii permissus est eis ad duritiam cordis eorum, ne uxores interficerent, ad quod proni erant; ita etiam permissum fuit eis fenerare extraneis, ne fratribus suis fenerarent, ad quod eos innata avaritia incitabat.

Ad secundum dicendum, quod beneficium mutui non est amplius quam pecunia mutuata; unde si plus exigitur, exigitur plus quam debitum est; et ideo est injusta exactio.

Ad tertium dicendum, quod quamvis homo non teneatur semper mutuum concedere, tenetur tamen ad hoc ut quodcumque mutuum exigit (4), non plus exigit quam dederat.

Ad quartum dicendum, quod ab eo cui beneficium contuli, licet mihi tantum sperare et accipere quantum feci, et non plus. Quidquid autem de utilitate contingit ei cui mutuum dedi, ultra

mensuram mutui ex pecunia mutuata, hoc est ex industria ejus qui sagaciter pecunia usus est: industriam autem ejus sibi vendere non debet, sicut nec pro stultitia ejus minus habere debet.

Ad quintum dicendum, quod hoc ipso quod dominium pecuniae transfertur, est ratio quare pro usu ejus nihil accipere debeam vel sperare quasi (1) mihi debitum.

Ad sextum dicendum, quod ille qui usuras dat et mutuum accipit in necessitate, non peccat, nec usurario communicat in quantum hujusmodi: quia non voluntarius usuram dat, sed quasi coactus necessitate.

Expositio textus.

Haec Origenes dicit esse duo mandata. Sicut Origenes primum mandatum dividit in duo, ita duo ultima mandata, quae sunt de prohibitione concupiscentiae, conjungit in unum; et sic praecepta denarium non transcendunt.

Idolum nihil est in mundo. Hoc autem multipliciter intelligi potest. Uno modo in quantum idolum est similitudo; et sic exponit Origenes, ut dicitur idolum nihil esse, quia nulla res est in mundo scilicet sit similitudo. Alio modo potest intelligi de idolo secundum quod est res quaedam; et hoc dupliciter. Uno modo quantum ad formam quae aestimatur esse in idolo, et non est in eo, scilicet forma deitatis. Alio modo quantum ad effectum, quia scilicet ad peccatum inducit, quod nihil est.

Non assumas nomen Dei tui in vanum. Assumere est ad aliquid sumere. Sumitur autem nomen Dei ad aliquos veritatis confirmationem per modum juramenti. Si ergo sumatur ad confirmandum aliquid falsum, quod in se nullo modo confirmabile est, tunc in vanum assumitur, et pro nihilo juratur: quia vanum est quod est ad finem aliquid quem (2) non inducit, ut dicitur in 2 Physic. (text. 72).

Nomine igitur moechiae, omnis illicitus concubitus, illorumque membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi. Cum peccatum contra naturam sit gravius quam moechia, videtur quod illud potius prohiberi deberet, quasi primo tramite relinquendum. — Et dicendum, quod quia legislator hominibus legem dabat, ideo in primis legis mandatum non debebat nisi peccata humana prohibere; peccatum autem contra naturam non est humanum, sed bestiale, secundum Philosophum in 7 Ethic. (cap. 8, vel 7).

Ut si in hieme credimus decem modios, in messe quindecim recipiamus. Hoc est intelligendum, si plus valeant in messe quindecim modii secundum commune forum quam in hieme decem; alias si fiat commensuratio dati et accepti ad valorem pecuniae, non erit usura, sed aequalis commutatio.

- (1) *Al.* quam.
(2) *Al.* non includit.

DISTINCTIO XXXVIII.

De triplici genere mendacii.

Sciendum est tamen, tria esse genera mendaciorum. Sunt enim mendacia quaedam pro salute, vel commodo alicujus, non malitia, sed benignitate dicta, qualiter obstetricis sunt mentitae et Raab. Est et aliud mendacii genus quod fit joco, quod non fallit: scilicet enim cui dicitur, causa joci dicit. Et haec duo genera mendaciorum non sunt sine culpa, sed non cum magna (1). Perfectis ergo non convenit alterius animam suam occidat. Licet autem eis verum loqueri, sed non falsum dicere; ut si quis non vult hominem ad mortem prodere verum loquat, sed non falsum dicit. Tertium vero genus mendacii est quod ex malignitate, et duplicitate procedit, cunctis valde cavendum. His inquit videtur, mendacia illa quae sunt joco, vel pro salute alicujus, imperfectis esse venialia peccata; perfectis vero illud quod pro commodo alterius dicitur, esse damnable: quod etiam de mendacio joco putari potest praecipue si iheretur.

Quod mendacium obstetricum et Raab fuit veniale.

De mendacio autem obstetricum et Raab, quod fuit veniale, Augustinus tradit dicens (2) (super Psalm. 5, post mediet.); « Forsitan sicut obstetricis non remuneratae sunt quia mentitae sunt, sed quia infantes liberaverunt, et propter hanc misericordiam veniale fuit peccatum, non tamen nullum; » sic Raab liberata propter liberationem exploratorum, pro qua (5) fuit veniale peccatum. Sed ne patet quisque in ceteris peccatis, si propter liberationem hominum fiant, ita posse concedi veniam: nulla enim mala detestanda talem sequuntur errorem. Possimus enim et furando alicui prodisse, si pauper qui datur, sentit commodum, et dives cui possimus prodesse, si aliqua, nisi ad hoc ei consentiatur, appareat amando mortura, et si vixerit, peccando purganda: nec ideo peccatum grave negatur tale adulterium. »

Quod octo sunt genera mendacii.

Sciendum est etiam, octo esse genera mendacii, ut Augustinus in libro de Mendacio (cap. 14) tradit: quae diligenter notanda sunt, ut appareat quod mendacium sit veniale, et quod damnable. Primum capitale est mendacium longe fugiendum, quod fit in doctrina religionis, ad quod nulla causa quisquam debet adduci. Secundum quod tale est ut nulli prosit, et obsit alicui. Tertium, quod fit prodest alicui, ut obsit alteri. Quartum, quod fit sola mentiendi fallendique libidine; quod merum (3) mendacium est. Quintum, quod fit plerumque cupiditate de suaviloquio. His omnibus evitatis, sequitur sextum genus, quod nulli obsit et prodest alicui; ut si quis pecuniam alicujus injuste tollendam, sciens tibi se, se necire mentitur. Septimum, quod et nulli obsit, et prodest alicui, ut si quis nolens hominem quaeritum ad mortem prodere, mentitur. Octavum, quod nulli obsit, et ad hoc prodest ut ab immunditia corporali aliquem tucatur. In his autem primo minus quisque peccat cum mentitur, quanto magis a primo recedit. Quisque vero aliquid genus esse mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decepti seipsum turpiter, cum honestum esse deceptorem alicui arbitretur. Omne genus ergo mendacii summopere fuge: quia omne mendacium non est a Deo.

Quid sit mendacium.

Hic videndum est quid sit mendacium; et quid sit mentiri; deinde utrum omne mendacium sit peccatum, et quare. Mendacium est, ut Augustinus ad (libri contra mendacium ad Consentium, cap. 22, et Ench., cap. 18), falsa significatio veris cum intentione fallendi. Ut ergo mendacium sit, neces-

- (1) *Nicolai* (ut Augustinus dicit in Psal. 5).
(2) Colligitur ex lib. contra Mendacium, cap. 11 ac deinceps quo ad hanc appendicitur (*Ex edit. P. Nicolai*).
(3) *Al.* non fuit.
(4) *Al.* ilaque.
(5) *Al.* mirum.

se est ut falsum proferatur, et cum intentione fallendi: hoc enim malum est proprium mentientis, unum habere clausum in pectore, aliud promptum in lingua. Mentiri vero est loqui contra hoc quod animo sentit quis, sive illud verum sit, sive non. Omnis ergo qui loquitur mendacium, mentitur; quia loquitur contra hoc quod animo sentit, id est voluntate fallendi: sed non omnis qui mentitur, mendacium dicit: quia quod verum est loquitur aliquando mendicans, sicut et converso falsum dicendo, aliquando verax est. Unde Augustinus (Ench., cap. 18): « Nemo sane mentiens iudicandus est, qui dicit falsum: » sum quod putat verum; quia, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non igitur mendacii arguendus est; » quia falsa incantibus credit, ac pro veris habet: potiusque e contrario ille mentitur qui dicit verum quod falsum putat. » Quantum enim ad animum ejus attinet, non verum dicit: » quia non quod sentit dicit, quamvis verum inveniat esse » quod dicit. Nec ille liber est a mendacio qui ore nesciens » loquitur verum, sciens autem voluntate mentitur.

Quaestio de Judaeo qui dicit Christum esse Deum.

Hic quaeri solet, si Judaeus dicit Christum esse Deum, cum non ita sentiat animo, utrum loquitur mendacium. Non est mendacium quod dicit: quia licet aliter teneat animo, verum tamen est quod dicit, et ideo non est mendacium: mentitur tamen, illud quod verum est dicens. Quod vero omne mendacium sit peccatum, Augustinus insinuat (eodem loco cap. 22): « Mihi (inquit) videtur omne mendacium esse peccatum; sed multum interest quo animo, et de quibus rebus quisque mentitur. Non enim sine peccato qui consensum leni, ut qui necendi voluntate mentitur: nec tantum necet qui vitio rem mentiendo in diversa itinera (1) mittit, quantum qui viam vitae mendacio depravat. . . . . Perro omne mendacium ideo dicitur esse peccatum, quia hoc debet loqui homo quod animo gerit, sive illud verum sit, sive patetur, et non sit. Verba enim ideo instituta sunt, non ut per ea homines invicem fallant, sed ut per ea (2) in alterius utilitatem suas cogitationes ferant. Verbis ergo uti ad fallendum, non ad quod sunt instituta, peccatum est. » Nec etiam (3) ideo ultimum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquid aliquando prodesse mentiendo: possumus enim, ut praedictum est, et furando et adulterando prodesse. Mendacium quoque non tunc tantum esse possumus dicere, quando aliquis laeditur. Cum enim a sciente dicitur falsum, mendacium est, sive quis, sive nemo laedatur. » Ecce ex his constat omne mendacium esse peccatum. Non tamen de omni mendacio accipiendum est illud (Psalm. 5, 7): « Perdes omnes qui loquuntur mendacium: » nec illud (Sap. 1, 11): « Os quod mentitur, occidit animam. » Nec omne mendacium isto praecipio prohiberi videtur, nec praemissa descriptione mendacium joci includi.

Ubi cum periculo erratur, vel non.

Illud etiam sciendum est (ex August. in Ench., cap. 49), quod in quibusdam rebus magno malo, in quibusdam nullo fallitur. (Et cap. 21): In quibusdam rebus nihil interest ad capessendum Dei regnum, utrum credatur an non, vel utrum putentur vera an falsa, sive sit sive non. In his errare, id est aliud pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum; vel si est, minimum atque levissimum. (Et cap. 20): Et sunt vera, quamvis non videantur, quae nisi credantur, ad vitam aeternam non potest perveniri. (Et cap. 47): Et licet error maxima cura cavendus sit, non solummodo in majoribus, sed etiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari: non est tamen consequens ut continuo erret quisque aliquid nescit, sed quisque se existimat scire quod nescit: pro vero enim approbat falsum, quod erroris proprium est. Verumtamen in qua re quisquis erret, interest plurimum. Sunt enim quae necire est melius quam scire. Item (4) nonnullis errare profuit aliquando, sed in via pedum, non in via morum.

- (1) *Al.* in diverso itinere.
(2) *Al.* sed quae item sed per ea.
(3) *Al.* enim.
(4) *Al.* in nonnullis.

De Jacob, si mentitus fuit.

Solet etiam quaeri de Jacob, qui dixit se esse Esau (Gen. 27), aliter animo sentiens, utrum mentitus sit. De hoc Augustinus (lib. contra Mendacium, cap. 10) ait: « Jacob quod

« matre fecit autorem, ut falleret patrem, si diligenter attendatur, videtur non esse mendacium, sed mysterium. Intendebat enim matri obedire, quae per spiritum noverat mysterium: et ideo propter familiare consilium Spiritus sancti, quod mater acceperat, a mendacio excusatur Jacob. »

Divisio textus.

Distinctis quinque praeceptis secundae tabulae et expositis, hic Magister determinat de quibusdam quae praecipue contrariantur, scilicet de mendacio, et perjurio. Dividitur autem haec pars in duas: in prima determinat de mendacio; in secunda de perjurio, 59 dist.: *Nunc de perjurio videamus*. Prima pars in duas: primo distinguit diversos modos mendacii; in secunda definit mendacium, ibi: *Hic videndum est quid sit mendacium*. Prima in duas: in prima parte ponit quamdam divisionem mendacii, per quam scitur quod mendacium sit mortale, et quod veniale peccatum; in secunda ponit quamdam aliam, per quam scitur quod mendacium sit alio gravius, ibi: *Sciendum est, octo esse genera mendacii*. Circa primum duo facit: primo distinguit tres mendacii modos; secundo ex dictis manifestat quoddam quod dubium esse poterat, ibi: *De mendacio autem obstetricum et Raab quod fuit veniale Augustinus tradit*.

Hic videndum est quid sit mendacium. Hic definit mendacium; et circa hoc tria facit: primo ostendit quid sit mendacium; secundo ostendit quod omne mendacium esse peccatum, ibi: *Quod vero mendacium omne sit peccatum, Augustinus insinuat*. Tertio solvit quoddam quod videbatur contrarium, ibi: *Solet quaeri de Jacob*. Circa primum tria facit: primo ostendit quid sit mendacium; secundo quid sit mentiri, ibi: *Mentiri vero est loqui contra hoc quod animo sentit quis*. Tertio solvit quoddam quaestionem, ibi: *Hic solet quaeri, si Judaeus dicit Christum esse Deum, cum non ita sentiat animo, utrum loquatur mendacium*.

Quod vero mendacium sit peccatum, Augustinus insinuat. Circa hoc duo facit: primo ostendit in omni mendacio esse peccati periculum; secundo ostendit de errore, qui est mendacii effectus, quod quandoque potest esse cum peccato; quandoque sine peccato, ibi: *Illud etiam sciendum est . . . quod in quibusdam rebus magno malo, in quibusdam parvo, in quibusdam nullo fallitur*.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quinque: 1.º quid sit mendacium; 2.º de divisione quam ponit; 3.º utrum omne mendacium sit peccatum; 4.º utrum omne mendacium sit peccatum mortale; 5.º de ordine mendaciorum in gravitate peccati.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum definitio mendacii in littera sit conveniens.

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter definiatur mendacium in littera. Qui enim verum loquitur quod falsum esse credit, mentitur, sicut dicit Augustinus in lib. de Mendacio

(cap. 4). Sed ibi non est falsa vocis significatio. Ergo male mendacium definitur esse *falsa vocis significatio*.

2. Praeterea, mendacium opponitur veritati. Virtus autem veritatis non solum in dictis, sed etiam in factis consistit, secundum Philosophum in 4 Ethic. (cap. 13 vel 15). Ergo non omne mendacium est *falsa vocis significatio*.

3. Praeterea, sicut in 2 lib., distinct. 58, qu. 1, art. 5, dictum est, intentio respicit finem ultimum. Sed a fine ultimo non recipit aliquid speciem, sed a proximo, quod est objectum cuius est voluntas. Cum ergo (1) in definitione non debeant poni nisi specificantia definitum, videtur quod inconvenienter ponatur in definitione mendacii *intentio fallendi*.

4. Praeterea, id quod est commune bene et male factis, non debet poni in definitione alicujus mali, maxime quasi completivum definitionis. Sed intentio mala potest communiter inveniri et in his quae sunt bona ex genere, et in his quae sunt mala ex genere; sicut etiam in proposito patet de illo qui verum dicit, ne ei credatur, si aestimet quidquid dixerit, sibi non credi. Ergo *intentio fallendi* non debet poni in definitione mendacii.

5. Praeterea, ille qui joco mentitur, fallere non intendit, quia scit sibi non credi. Sed tamen jocosum mendacium inter mendacia reputatur. Ergo intentio fallendi non debet poni in definitione mendacii.

Solutio. Respondeo dicendum, quod duobus modis in actibus humanis contingit esse peccatum. Uno modo ex ipsa natura facti, quod in se malum est, sicut in illis quae sunt mala ex genere. Alio modo ex abusu scientis, sicut cum quis ea quae sunt bona ex genere, ex intentione prava facit. Mendacium ergo utrumque istorum complectitur: quia quantum est de se, inordinatum est. Et quia inordinatio in significando non potest esse nisi ex falsitate significationis, ideo in mendacio *falsa significatio* includitur. Falsa autem significatio ad rationem peccati in moralibus non sufficit, cum non sit in potestate hominis verum significare, sicut nec verum scire. Unde oportet quod sit talis falsa significatio in mendacio, qua quis volens a recto deviat. Hoc autem non est, nisi quando sciens falsum loquitur, quia ignorans non voluntarius est. Ex hoc autem ipso quod aliquis sciens falsum loquitur, falsitatem intendit significare; et ideo completivum in definitione mendacii ponitur *intentio fallendi*, sed quasi materiale *falsa vocis significatio*.

Ad primum ergo dicendum, quod *mentiri et mendacium* in hoc differunt, quia mendacium nominat aliquid quod secundum se est de genere malorum per abstractionem suam; mentiri autem ratione suae concretionis importat obliquitatem, sive peccatum ex parte dicentis. Unde aliquis di-

(1) Al. autem.

cendo illud quod secundum se a vero non deviat, si secundum suam opinionem deviat, mentitur; non autem quod dicit, est mendacium.

Ad secundum dicendum, quod vox homini principaliter data est ad significandum. Unde omne signum quo quis aliquid significat, nomine vocis intelligitur, et eo mendacium perfici potest, sicut patet in signis et nutibus monachorum; sicut et omnes alii sensus sortiuntur nomen visus, qui est principalior inter eos.

Ad tertium dicendum, quod finis est duplex. Unus qui est proprius alicui virtuti vel vitio, et commensuratur objecto ejus; et hujusmodi finis intentio ad speciem virtutis vel vitii pertinet sicut et voluntas objecti: aequaliter enim est essentialiter fortitudinis velle sustinere difficilia, et intendere bonum, quod est secundum habitum. Alius est finis communis, sicut felicitas respectu omnium virtutum; et intentio hujusmodi finis non specificat virtutem. Intentio autem quae in definitione mendacii ponitur, est finis proprii, et objecto proportionati. Sicut enim verax vera loquitur amore veri, ita mendax falsum loquitur falsitatem intendens.

Ad quartum dicendum, quod ex hoc ipso quod factum quod est de genere honorum, fit perversa intentione alicui vitio appropriata, ad speciem illius vitii trahitur, sicut qui vadit ad Ecclesiam ut fuerit: unde et vera vocis significatio, quando intentione fallendi fit, ad speciem mendacii trahitur.

Ad ultimum dicendum, quod intentio fallendi potest intelligi dupliciter. Uno modo respectu fallaciae prout est in ipso fallente tantum; alio modo prout est in fallente et in eo qui fallitur. Quicumque enim falsum loquitur, quantum est in se, fallit, quamvis non semper aliquis per ejus verbum fallatur. Quicumque ergo sciens, falsum loquitur, fallaciam intendit secundum quod est in fallente. Unde ista intentio fallendi communis est omni mendacio. Sed intentio qua aliquis intendit fallaciam non solum ut ipse fallat, sed ut alii fallantur, non est in mendacio jocosum: unde minimum habet de ratione mendacii.

ARTICULUS II.

Utrum divisio mendacii in littera sit conveniens.
(2-2, quaest. 110, art. 2.)

Ad secundum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter mendacium dividitur in littera. Ea enim quae secundum accidens sunt, cum infinita sint, dimittenda sunt. Sed mendacio, in quantum hujusmodi, accedit quod fiat loco, vel commodo, vel damno alicuius. Ergo secundum ista inconvenienter dividitur mendacium.

2. Praeterea, secundum Philosophum in 4 Ethic. (cap. 14 vel 16), ludus, cum sit quaedam requies, utilis est ad vitam etiam virtuosam. Sed mendacium officiosum dicitur quod fit ad utilitatem alicuius, jocosum autem quod fit causa joci. Ergo mendacium jocosum in officioso includitur, nec deberet contra ipsum dividi.

3. Praeterea, Philosophus in 4 Ethic. (cap. 15 vel 13), dicit, quod aliquis fallax est qui nullius gratia majora existentibus fingit. Sed mendacium jocosum, officiosum, et perniciosum alicuius causa fit. Ergo est aliquid mendacium praeter ista tria.

4. Praeterea, Augustinus (in lib. de Mendacio, S. Th. Opera omnia, V. 7.

cap. 14) ponit octo mendacii genera. Ergo insufficienter per tria tantum dividitur.

5. Praeterea, videtur quod in illis octo sit etiam aliqua superfluitas. Mendacium enim quod fit in doctrina religionis, non distinguitur ab aliis nisi secundum materiam. Sed materialis multiplicatio relinquenda est. Ergo non debuit hoc mendacium contra alia distingui.

6. Praeterea, Philosophus, in 4 Eth. (loc. cit.), dividit mendacium in jactantiam et ironiam. Cum ergo haec membra hic praetermittantur, videtur divisio insufficientis.

Solutio. Respondeo dicendum, quod mendacium hic dividitur, ut cognoscatur quomodo diversimode contingit mendacio peccare; et ideo non assignantur hic modi mendacii facientes diversitatem in ipso secundum quod est hujusmodi, sed magis secundum quod est peccatum. Et propter hoc assignantur tres modi mendacii, secundum quod fallacia, quae est mendacii complementum, in tribus gradibus consistere potest. Primus gradus est ut sit tantum in fallente qui fallit, quamvis nullus ab ipso fallatur; et hoc contingit in mendacio jocosum. Secundus gradus est ut fallacia tantum ad opinionem audientis perveniat, ut scilicet verum aestimet quod falsum est sibi a dicente prolatum; et in hoc gradu consistit mendacium officiosum, in quo non pervenit ad plus mali, nisi quod audiens falsam intentionem concipiat quantum ad intentionem dicentis. Tertius gradus est ut secundum ejusdem intentionem fallacia perducatur ulterius usque ad damnum in rebus vel persona alicuius; et hoc est perniciosum mendacium.

Et per hoc patet solutio ad primum: quia quamvis hujusmodi accidant mendacio in quantum hujusmodi, non tamen accidunt ei in quantum peccatum.

Ad secundum dicendum, quod quamvis ludus aliquis sit utilis, non tamen ludus ille talis qualis est ludus mentientis.

Ad tertium dicendum, quod ille qui nullius gratia mentitur, ad mendacium jocosum reducitur, maxime si mentiatur de indifferentibus, et quae ad nullius damnum pertinere possunt: operationes enim ludicae nullius gratia fiunt, ut dicitur in 10 Eth. (cap. 6 vel 9).

Ad quartum dicendum, quod illa octo genera mendacii sub tribus primis continentur; sed ideo magis particulatim dividuntur quia in diversis materiis contingit esse majus vel minus peccatum; unde tria membra secundae divisionis reducuntur ad mendacium perniciosum. Potest enim alicui inferri nocuum vel in spiritali vita (et sic est primum (1) quod fit in doctrina religionis), vel in aliis; sive nocuum alicui illatum in nullius profectum cedat, quod est secundus modus; sive cedat in profectum alicuius, quod est tertius modus. Duo vero alii modi reducuntur ad mendacium jocosum. Quia aliquando aliquis mentitur propter suam delectationem quam habet in mentiendo, et sic est quartus modus; aliquando autem propter delectationem alterius, cui ex mendacio placet, et sic est quintus modus. Tres vero ultimi modi reducuntur ad officiosum mendacium. Aliquando enim aliquis mentitur ad vitandum damnum alterius in pecunia, et sic est sextus modus; aliquando

(1) Al. principium.

in persona quantum ad vitam corporalem, et sic est septimus modus; aliquando vero quantum ad ea quae virtutis sunt, et sic est octavus.

Ad quintum dicendum, quod materialis multiplicatio debuit hic tangi, in quantum diversa quantitas culpae per eam insinuat.

Ad ultimum dicendum, quod Philosophus assignat duas species mendacii secundum quod opponitur virtuti; et ideo divisit mendacium in superfluum, quod est iactantia, et diminutum, quod est ironia. Iactator enim est qui maiora de se fingit quam sint; ironia autem quae minora (1). Hic autem dividitur mendacium ad cognoscendum quantitatem in ipso; et ideo oportuit aliter dividere.

ARTICULUS III.

Utrum omne mendacium sit peccatum.
(2-2, quaest. 110, art. 3; et quot. 8, art. 14.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod non omne mendacium sit peccatum. Nullum enim peccatum fit instinctu Spiritus sancti. Sed Jacob, ut in littera dicitur, propter familiare consilium Spiritus sancti, quod a matre acceperat, dixit se esse primogenitum, cum non esset, Genes. 27: et ita mentitus est. Ergo aliquid mendacium non est peccatum.

2. Praeterea, nullum peccatum remuneratur a Deo. Sed obstrictes Aegypti sunt remuneratae a Deo pro mendacio quod Pharaoni dixerunt, ut dicitur Exod. 1. Ergo aliquid mendacium non est peccatum.

3. Praeterea, nullus virtuosus, in quantum huiusmodi, peccat. Sed secundum Philosophum in 4 Ethic. (cap. 15, vel 13), ad virtutem veritatis pertinet declinare ad minus, in quo aliquid mendacium est. Ergo non omne mendacium est peccatum.

4. Praeterea, ut dicitur 2 Petr. 1, 21: *Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines*, qui Scripturas divinas ediderunt. Sed inveniuntur in Scripturis aliqua locutiones quae non sunt verae secundum quod verba sonant, sicut quod ligna silvae iverunt ad rhamnum, ut eis imperaret, Judic. 9. Cum ergo per inspirationem Spiritus sancti non fiat aliquid peccatum, videtur quod non omne mendacium sit peccatum.

5. Praeterea, vitium mendacii, quod virtuti veritatis opponitur, non solum est in dictis, sed etiam in factis. Sed sine peccato potest aliquis aliquando significare factum quod non est, sicut de Christo legitur Luc. ultimi, quod finxit se longius ire: similiter etiam Josue, qui simulavit se fugere ante habitatores Hai (Josue 8), et David qui simulavit se stultum ante regem Achis (1 Reg. 21). Ergo et verbo potest aliquis sine peccato mentiri.

6. Praeterea, mendacium non videtur esse peccatum nisi ex eo quod fallit. Sed aliquando expedit homini ut in aliquo fallatur et erret, ut in littera dicitur, et in multis casibus patet. Ergo aliquando potest aliquis sine peccato mentiri.

7. Praeterea, nullus actus congruus est peccatum. Sed mendacium officiosum est huiusmodi: quia officium est congruus actus personae secundum statuta patriae. Igitur etc.

Sed contra, Augustinus in lib. de Mend. (cap.

(1) Al. quae maiora.

21), dicit: *Quisquis aliquid genus mendacii quod peccatum non sit, esse putaverit, seipsum turpiter decipit*. Ergo omne mendacium peccatum est.

Praeterea, omnis inordinatio in actibus humanis, si voluntaria sit, peccatum est. Sed ubicumque est mendacium, est aliqua inordinatio, quia adhibetur vox ad significandum aliquid quod significabile non est. Ergo omne mendacium est peccatum.

Praeterea, nihil opponitur virtuti nisi peccatum. Sed omne mendacium opponitur virtuti, quae est veritas, ut in 4 Ethic. (cap. 15 vel 13) patet. Ergo omne mendacium est peccatum.

Solutio. Respondeo dicendum, quod cum malum omnifarium contingat, ejuslibet circumstantiae perseritas, etiam aliis circumstantiis debitis existentibus, peccatum in moribus facit; ut si aliquis accipiat unde non debet, quantumcumque bonum intendat, vel aliae circumstantiae ordinatae videantur, peccatum non evitabit. Cum autem locutio inventa sit ad exprimendam conceptionem cordis, quandoemque aliquis loquitur quod in corde non habet, loquitur quod non debet. Hoc autem contingit in omni mendacio; unde omne mendacium est peccatum, quantumcumque aliquis propter bonum mentiat.

Ad primum ergo dicendum, quod verba quae Jacob protulit, secundum aliquem intellectum necessitatem vel veritatem habuerunt: sibi enim primogenitura Dei electione debebatur, et ad illum intellectum Spiritus sanctus verba ordinabat, ejus instinctu et intellectu loquebatur, sive ipse illum intellectum ex verbis acciperet explicite, sive implicite hoc significare intenderet (1) ad quod Spiritus sanctus ordinabat; unde a mendacio excusatur. Et eadem ratio est de omnibus verbis quae mendacium sapere videntur ab illis viris prolata in quibus mendacium concedere nefarium videtur.

Ad secundum dicendum, quod obstrictes mentitae sunt ad litteram: nec pro mendacio remuneratae sunt, sed pro pietate, quia pucros Hebraeorum liberaverunt.

Ad tertium dicendum, quod in majori includitur minus, et non e converso. Et quando virtuosus eligit minus dicere de se quam possit, secundum rei veritatem non mentitur, sed aliquid verum tacet.

Ad quartum dicendum, quod verba quae in sacra Scriptura sunt scripta, aut sunt verba ejus qui Scripturam edidit, aut sunt verba alicujus qui in Scriptura recitatur loquens. Si primo modo, sic non contingit in eis mendacium, quia in figurativis locutionibus non est sensus verborum quem primo aspectu faciunt, sed quem proferens sub tali modo loquendi facere intendit, sicut qui dicit, quod pratum ridet, sub quadam rei similitudine intendit significare prati florionem. Si autem sunt verba alicujus qui recitatur loquens, aut sunt alicujus ejus malitia in Scriptura arguitur, et sic non est inconveniens quod sint ibi etiam mendacia, sicut verba Judaeorum Christum blasphemantium: aut alicujus qui commendatur non de perfectione virtutis, sed de profectu, sicut obstrictes commendantur quod in hoc profecerunt quod non in damnum alicujus, sed in obsequium divinum meritae sunt: aut sunt verba alicujus qui commendatur de perfectione virtutis, et in exemplum proponitur; et tunc est eadem ratio sicut de verbis Scripturae.

(1) Al. intendere.

Ad quintum dicendum, quod facta non sunt ordinata de se ad significandum sicut voces: et ideo non oportet quod sit aliquid fiat per quod aliquid falsum detur intelligi, hoc ipso fiat quod non debet fieri, sicut dicitur quod non debet dici quod non debet fieri, sicut dicitur quod non debet dici quando falsum voce significatur. Unde non oportet quod omne tale factum sit peccatum, et praecipue quando factum in significationem alicujus exhibetur: tunc enim eadem ratio est de illis factis, et de locutionibus figurativis. Sicut enim locutio figurativa veritatem habet non a sensu quem verba habent in primo aspectu, sed ab eo quem loquens facere intendit; ita etiam quod Dominus ostendit se velle longius ire, quasi per similitudinem elongationis in itinere, significabat elongationem sui a cognitione discipulorum; et in hoc veritatem habebat.

Ad sextum dicendum, quod quamvis alicui pro sit in aliquo casu falli, non tamen propter hoc bonum, aliquid malum faciendum est, sicut nec est furandum, ut eleemosynae dentur: et ita cum mendacium de se inordinatum habeat, non est mendacium pro quocumque alterius commodo.

Ad ultimum dicendum, quod mendacium dicitur officiosum non ratione sui, sed ratione causae quae ad mentiendum inclinat.

ARTICULUS IV.

Utrum omne mendacium sit peccatum mortale.
(2-2, quaest. 110, art. 4.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod omne mendacium sit peccatum mortale. Omne enim peccatum quod in perditionem adducit, est peccatum mortale. Sed in Psalm. 3, 7, dicitur: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*. Ergo omne mendacium est peccatum mortale.

2. Praeterea, omne id quod in subversionem fidei vergit, est peccatum mortale. Sed mendacium est huiusmodi, ut Augustinus probat in lib. de Mendac. (cap. 3). Ergo omne mendacium est peccatum mortale. Minor patet ex hoc quod si in aliquo casu mentiri licet, tunc non semper oportet fidem bono homini adhibere; et si in aliquo non sibi creditur, non erit necessitas ut in aliis sibi credatur.

3. Praeterea, si aliquid mendacium excusetur a peccato mortali, praecipue mendacium officiosum tale esse videtur. Sed mendacium officiosum est peccatum mortale, cum per ipsum aeterna merces in temporalem commutetur. Gregorius enim dicit in Glossa Exod. 1 de obstrictibus (lib. 27 Moral., cap. 11) (1): *Benignitatis earum merces, quae in aeterna vita remunerari poterat, per culpam mendacii in terrenam recompensationem commutata est*. Ergo omne mendacium est peccatum mortale.

4. Praeterea, in littera dicitur, quod perfectis viris damnabile est pro commodo alterius mentiri. Sed nullum peccatum dicitur esse damnabile, nisi mortale. Ergo mendacium officiosum perfectis est mortale; et eadem ratione omne aliud mendacium, cum mendacium officiosum minus videatur esse damnosum; et per consequens etiam in aliis omne mendacium peccatum mortale est, quia perfecti non sunt pejoris conditionis quam alii.

(1) Ex lib. 18 Moral., cap. 4, debuit indicari, ubi paulo aliter, et plenius (Ex edit. P. Nicolai).

3. Praeterea, nihil prohibetur divino praecepto nisi peccatum mortale. Sed in prohibitione falsi testimonii prohibetur omne mendacium, sicut Augustinus dicit in lib. de Mendacio (cap. 8). Ergo omne mendacium est peccatum mortale.

Sed contra, propter peccatum mortale non aedificantur spirituales domus. Sed obstrictibus aedificavit Deus spirituales domos, secundum Hieronymum (in Isai., cap. 63). Ergo obstrictes mentiendo mortaliter non peccaverunt; et ita non omne mendacium est mortale peccatum.

Praeterea, nullum peccatum mortale alicui conceditur. Sed in Glossa super 1 Exod. dicitur quod infirmis conceditur mentiri. Ergo non omne mendacium est peccatum mortale.

Praeterea, Gregorius dicit (ubi sup.), quod mendacium officiosum facile credimus relaxari. Sed peccatum ex hoc dicitur veniale quod facile remittitur. Ergo mendacium officiosum est peccatum veniale.

Solutio. Respondeo dicendum, quod peccatum mortale dicitur quod hominem vita spirituali privat. Spiritualis autem vita per caritatem est; unde illa peccata ex sui genere mortalia sunt quae contra dilectionem Dei vel proximi vergunt. Et ideo duplex genus mendacii peccatum mortale ponendum est. Primum quod contra Deum est, sicut cum quis in doctrina religionis mentitur. Secundum est quod in detrimentum justitiae ad proximum vergit: sive sit tale mendacium quod ad perversionem iudicii ordinatur, sicut cum quis in loco iudicii falsum dicit; sive sit in nocentium alicujus, quod sine mortali peccato esse non potest. Alia vero mendacia, quia inordinatae quondam habent, non tamen a dilectione Dei et proximi avertunt; peccata sunt, sed sunt venialia.

Ad primum ergo dicendum, quod auctoritas illa non loquitur de omni mendacio, sed de pernicioso tantum.

Ad secundum dicendum, quod mendacium prolatum, si aestimetur esse licitum, ipsa aestimatio in subversionem fidei vergit; non tamen oportet quod omne mendacium ad subversionem fidei ordinetur, praecipue cum non sit de his quae ad fidem spectant.

Ad tertium dicendum, quod de mendacio obstricticum diversa est opinio. Quidam enim dicunt quod mendacium fuit ad conservandum (1) vitam puerorum; et sic fuit officiosum, et veniale peccatum. Fuit etiam ad conservandum vitam propriam; et sic fuit libidinosum, et mortale peccatum. Sed hoc non videtur rationabile: quia non minus debet homo suam vitam tueri quam alterius. Et ideo alii dicunt, quod in actibus obstricticum tria (2) est considerare. Primo ipsam pietatem qua pueris parere voluerunt; et quantum ad hoc vel meruerunt, vel ad meritum disponebantur; et secundum hoc intelligendum est verbum Hieronymi, quod aedificavit eis Deus domos spirituales. Fuit etiam ibi mendacium, quod sive pro liberatione puerorum sive pro liberatione vitae propriae (quod magis videtur subtiliter discutienti secundum Gregorii dictum) peccatum veniale fuit; et sic habent laudem secundum Augustinum in lib. de Mendacio (cap. 16), non perfectae justitiae, sed profectus ad justitiam. Fuit etiam ibi omissio confessionis

(1) Al. ad observandum.

(2) Al. dicit tria.

divinae veritatis et iustitiae, si tamen (1) coram Pharaone tunc confiteri tenebantur; et quantum ad hoc potuit ibi esse peccatum mortale. Et secundum hoc potest intelligi quod merces aeterna eis in temporalem commutata est. Vel si ex hoc mortaliter non peccaverunt, dicitur merces aeterna in temporalem commutata, quia earum benignitas gratia non informata remunerationem temporalem habuit, quae gratiae adiuncta habuisset aeternam.

Ad quartum dicendum, quod secundum quodam omne mendacium viris perfectis peccatum mortale est; cuius rationem dupliciter aliqui assignant. Quidam enim sumunt rationem ex perfectione caritatis, per quam mens hominis summae veritati adhaeret; adeo quod omne mendacium eorum cum deliberatione et ex contemptu est; unde non potest esse veniale, sicut nec homo in primo statu venialiter peccare potuit. Sed hoc nihil est dictum: quia eadem ratione nullum aliud peccatum veniale committere possent, quod falsissimum est in quantumcumque perfectissimis viris, cum etiam in Apostolis peccatum veniale fuerit. 1. Joan. 1, 8: *Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*. Alii vero sumunt rationem ex perfectione status secundum quod aliqui perfectionem in publico praetendunt, ut religiosi et praelati; et istis adhibetur fides tamquam conservatoribus veritatis; unde si in aliquo a veritate deviant, nec eis nec aliis fides adhiberetur, et sic fieret magnum praedictum veritatis. Sed hoc iterum nihil est: quia non creditur eis tamquam conservatoribus veritatis in omnibus eorum factis vel dictis, sed in illis tantum quae ad officium conservandae veritatis spectant, sicut doctrina et iudicium, in quibus si a veritate deviant, non est dubium quin peccarent mortaliter. Et ideo dicendum, quod nec mendacium nec aliud peccatum quod ex genere suo peccatum mortale non est, perfectis viris mortale peccatum fit, nisi sit contra eorum votum. Sed per accidens potest esse mortale fieri sicut et aliis, ut si fiat contra conscientiam, quamvis errantem, vel ratione scandalum, vel alicujus huiusmodi. Quod vero dicitur in littera, quod mendacium officiosum perfectis viris est damnabile, intelligendum est comparative: quia in eodem genere peccati magis peccat perfectus quam imperfectus, quamvis uterque venialiter vel mortaliter. Non tamen haec circumstantia aggravans aggravat in infinitum, ut quod uni est veniale, alteri mortale fiat.

Ad quintum dicendum, quod divino praecepto prohibetur aliquid dupliciter. Uno modo directe, quod contra praeceptum dicitur; et sic prohibetur mendacium perniciosum, quod ex ipsa forma praecepti patet: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium*. Alio modo indirecte, quod praeter praeceptum dicitur; et sic mendacium jocosum et officiosum, sicut et alia peccata venialia, praecepto divino prohibentur.

ARTICULUS V.

Utrum gradus mendaciorum convenienter assignentur in littera.

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter gradus mendaciorum in littera as-

(1) In edit. Nicolai deest tamen.

signentur. Quandocumque enim aliquis falsum scienter loquitur, mentitur. Sed aliquis disputando falsum scienter loquitur etiam in his quae ad fidem pertinent. Ergo dicit mendacium in doctrina religionis. Sed hoc non est gravius mendacio pernicioso. Ergo mendacium quod fit in doctrina, non est primum et gravissimum mendacium.

2. Praeterea, contingit quod de his quae ad fidei religionem pertinent, aliquis joco mentitur; nec tamen hoc gravius reputaretur quam mendacium vergens in grave damnum proximi. Ergo idem quod prius.

3. Praeterea, officiosum mendacium plus habet de ratione mendacii quam jocosum, ut ex dictis patet. Cum ergo jocosum mendacium praepositorum officiosum, videtur quod inconvenienter ordinetur.

4. Praeterea, cuiuscumque malitia propter se ipsam placet, videtur in Spiritum sanctum peccare. Sed peccatum in Spiritum sanctum est gravissimum, ut in 2. lib., dist. 45, qu. 1, art. 2, dictum est. Cum ergo ille qui mentitur sola mentiendi libidine, in ipsa malitia delectari videatur, videtur quod hoc mendacium ceteris sit gravius, quod tamen quarto loco ponitur.

5. Praeterea, quanto majus nocuumentum per mendacium evitatur, tanto est minus peccatum. Sed majus damnus est corporis mors quam corporis immunditia. Ergo septimum mendacium quod fit ad tuendum vitam, debet postponi octavo, quod fit ad tuendum aliquem ab immunditia corporali.

In contrarium est auctoritas Augustini in libro de Mendacio (cap. 14).

Solutio. Respondeo dicendum, quod quodlibet peccatum secundum suum genus habet aliquam quantitatem, cui addi vel subtrahi potest ratione alicujus adjuncti; unde et quantitas mendacii secundum tres gradus potest considerari. Primus gradus est, quando quantitas mendacii ex aliquo adjuncto augmentatur. Hoc autem adjunctum, mendacium aggravans, est vel profanatio divinum, quae est conditio maxime aggravans; et ideo mendacium quod fit in doctrina religionis, ponitur primum; vel est nocuumentum proximorum, quod quidem mitigatur, si nocuumentum aliqua utilitas adiungatur; et ideo in secundo ordine ponitur mendacium quod alicui (1) obest, et nulli prodest; in tertio vero mendacium quod alicui prodest, et nulli obest. Secundus vero gradus mendacii consideratur sine additione vel diminutione. Sed quia in quolibet genere peccati gravius est peccatum quod ex habitu procedit inquantum ex libidine majori fit; ideo in quarto loco ponitur mendacium quod fit ex libidine mentiendi; quia unicuique habenti habitum delectabilis est operatio secundum proprium habitum. Quinto vero loco ponitur mendacium quod non videtur ex habitu procedere, sed ex intentione alicujus finis extranei, quae tamen mendacium non aggravat nec alleviat, sicut quod fit ex intentione placendi vel delectandi. Tertius gradus est in quo consideratur quantitas mendacii diminuta ex aliquo adjuncto, quod est intentio utilitatis, quae tanto magis alleviat, quanto damnus est gravius quod vitatur; et ideo in sexto loco ponitur mendacium quod fit ad vitandum sublevationem pecuniae; septimum mendacium quod fit ad vitandum occisionem; octavum ad vitandum detur-

(1) Al. deest alicui.

pationem libidine, quod propter propinquitatem consensus vix sine peccato esse potest.

Ad primum ergo dicendum, quod ille qui disputando falsum loquitur, quamvis scienter, non mentitur, nisi asserendo dicat: quia non ex sua persona falsum illud enuntiat, sed generis personam veritatem negantis.

Ad secundum dicendum, quod distinctio istorum graduum et ordo accipiuntur ceteris paribus; unde in aliquo casu illud quod est secundum, potest esse primum; et sic de aliis est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis mendacium officiosum habeat plus de ratione mendacii quam jocosum, inquantum habet plus de assertione; tamen officiosum habet minus de malo ratione utilitatis adjunctae; et ideo est minus peccatum.

Ad quartum dicendum, quod, sicut in lib. 2, dist. penult., qu. 1, art. 2, in corp., dictum est, non omne peccatum quod fit ex electione habitus, est peccatum in Spiritum sanctum; alias non esset speciale genus peccati; et ideo hoc mendacium quod fit ex mentiendi libidine, cum procedat ex inclinatione habitus, et non ex rebellione voluntatis ad aliquod eorum quibus a peccato liberamur, quod est proprium peccati in Spiritum sanctum, non erit peccatum in Spiritum sanctum.

Ad quintum dicendum, quod immunditia corporalis hic intelligitur quae habet vicinitatem ad peccatum, ratione cuius majus damnus reputatur quam corporis mors.

Expositio textus.

Ne pro corpore alterius animam suam occidat.

DISTINCTIO XXXIX.

De perjurio.

Nunc de perjurio videamus. Perjurium est mendacium iuramento firmatum. Hic quaeritur, utrum sit perjurium ubi non est mendacium: quod quibusdam videtur ex auctoritate Hieronymi dicentis (super Hierem., cap. 4 in princ.): « Ad vertendum est, quod iurandum tres habet conites, veritas, iudicium, et iustitiam. Si ista defuerint, non erit iuramentum, sed perjurium. Ubi autem falsum iuratur, veritas deest. Si ergo falsum iuratur, etsi non sit ibi intentio fallendi, videtur esse perjurium, quia deest veritas. » Quibusdam placet non esse perjurium ubi non est mendacium; et sicut dicitur aliquando falsum sine mendacio, ita iuratur falsum sine perjurio. Falsum forte dicit Apostolus, cum se venturum ad Corinthios promisit (1. Corinth., ult.), nec tamen, sicut et imponebatur, culpam mendacii contraxit, quia sic animo sentiebat: et si iuramento illud confirmasset, non perjurium incurrisset: quia quantum in ipso fuit, verum dixit; et si iurationem addidisset, quantum in se foret, verum iurasset; et aliter eveniret quam dixit. Ideo sicut quis non est mendax nisi aliter sentiat animo quam dixit, sive ita sit, sive non; ita videtur quibusdam neminem perjurium consisti, nisi aliter sentiat in animo quam loquitur, sive ita sit, sive non.

De triplici modo perjurii.

Sed melius creditur et ille pejerare qui falsum voluntate fallendi iurat, et qui falsum putans quod verum est, iurat, et qui verum putans quod falsum est, iurat. Unde Augustinus (de verb. Apost., serm. 28): « Homines falsum iurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut putat homo verum esse quod falsum est, et temere iurat; aut scit vel putat falsum esse, et tamen pro vero iurat; et nihilominus scelerem iurat. Distant autem ista duo perjuria quae com-

Quod sic vitari potest secundum Augustinum in lib. de Mendacio (cap. 15). Si enim aliquis ad mortem quaeratur, simpliciter nobis interrogatus de eo sine loci determinatione, respondendum est, quod cum non prodemus, etiam si oporteat nos tormenta sustinere: pro quo facto quemdam Episcopum laudat. Si autem interrogatur, utrum sit in illo loco determinato, respondendum est: Scio ubi est, sed non dicam.

Præcipue si iteretur. Hoc dicitur inquantum multiplicatio venialium disponit ad mortale.

Ut ab immunditia corporali aliquem teneatur. Sed quid faciendum est ipsi mulieri, si propter libidinem vel immunditiam quaeratur? Quidam dicunt, quod si sentit se perfectam, non debet mentiri: quia in ipsius violationem non consentiet, et sic immunis a peccato erit. Si autem sentit se imperfectam, debet veniale peccatum committere potius quam incurrat peccati mortalis periculum. Sed melius dicendum, quod si propositum non consentiendi habet, spem suam in Deo ponere debet, qui non patitur tentari supra posse; et non debet venialiter peccare. Ex hoc enim ipso quod ponitur aliquid debitum vel dignum fieri, aufertur omnis ratio peccati. Et ita omne mendacium non esset peccatum, quod est contra Augustinum.

Nec omne mendacium isto praecepto prohiberi videtur. Intelligendum est directe scilicet contrarium praecepto.

Nec praemissa descriptione mendacium jocosum includi. Verum est, si intelligitur intentio fallendi, secundum quod fallacia est, non tantum in dicente, sed etiam in audiente, quia fallitur, ut dictum est.

« moravi. Fac illum iurare qui verum esse putat pro quo iurat: verum putat esse, et tamen falsum est. Non ex animo iste perjurat, sed fallitur, hoc pro vero habens quod falsum est, non pro falsa re sciens iurationem interponit. » Da alium qui scit falsum esse, et dicit verum esse, et iurat tamquam verum sit quod scit falsum esse. Videtur quam ista detestanda sit bellum? Fac alium qui putat falsum esse, et iurat tamquam verum sit, et verum forte est Verbi gratia, ut intelligatis: Pluit in illo loco, et interrogas hominem, et dicit pluisse; et tunc pluit ibi, sed putat non pluisse: perjurus est. Interest quemadmodum verbum procedat ex animo. Beam linguam non facit nisi rea mens sit (1). » His evidenter traditur, quod tripliciter pejerat homo, ut supra diximus; dum vel scens falsum iurat; vel putans falsum quod verum est, iurat; vel aestimans verum quod falsum est, iurat. Sed hoc extremum non videtur esse perjurium, etiam si perjurium nominetur, eo quod falsum iuratur; nec videtur esse reus perjurii qui sic iurat, qui non est mens eius rea, et ideo nec lingua: immo eius mens rea est, dum iurare praesumit quod perspicue verum non deprehendit. Non ergo omne perjurium mendacium est, nec omnis qui pejerat, mentitur; sed omnis mentiendi iurans pejerat, et omnis qui falsum iurat, sive mentiens, sive non, pejerat. Cum vero quis iurat quod verum est, aestimans esse falsum, quaeritur quid sit ibi perjurium. Ipsa enim significatio vocis vera est, quia verum nescienter loquitur. Non igitur ipsa significatio vel falsum vel mendacium est, quia vera est; et quod verum est, perjurium non videtur esse. Ad quod dicitur, loqui sic, scilicet contra mentem, sub attestacione iuramenti, esse perjurium. Mentiri ergo adhibita iuracione, perjurium est. Perjurium ergo est vel iurando loqui falsum cum intentione fallendi, vel iurando loqui falsum sine intentione

(1) Nicolai omittit sit.